

Sammanfattning

Utrikesutskottet har återkommande behandlat frågor rörande barns rättigheter. I detta betänkande behandlas en rad motioner som rör barns situation i ett internationellt perspektiv.

Utskottet ställer sig bakom den av regeringen förda politiken på barnområdet i de fall som aktualiseras av motionerna. Arbetet för att främja respekten för barn och arbetet för att uppfylla kraven i barnkonventionen bör enligt utskottet även fortsättningsvis utgöra en viktig och integrerad del i svensk utrikes- och biståndspolitik.

Utskottet konstaterar att ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen angående förbud mot barnsoldater har antagits. Protokollet, som förhandlades fram under svenskt ordförandeskap, förbjuder deltagande i väpnad konflikt och tvångsrekrytering av personer under 18 år. Utskottet konstaterar att tilläggsprotokollet riktar sig både till regeringar och till gerillarörelser och andra väpnade grupper. Utskottet menar att Sveriges agerande i förhandlingarna om tilläggsprotokollet i sig innebär en kraftfull uppmaning till FN:s medlemsstater att också ansluta sig till det. Vidare framhåller utskottet att det är angeläget att en svensk ratificering äger rum utan onödigt dröjsmål. En viktig uppgift är också att invända mot konventionsstridiga reservationer. Ett aktivt agerande från svensk sida ligger helt i linje med vad utskottet tidigare uttalat.

Ett nytt internationellt toppmöte om barn äger rum hösten år 2001 i FN. Världens regeringar samlas för att granska hur barntoppmötets mål från år 1990 har uppfyllts. Även om viktiga förbättringar har uppnåtts står det klart att förnyade åtaganden är nödvändiga. Utskottet konstaterar att fokus vid barntoppmötet 1990 låg på frågor som rörde bl.a. utbildning, hälsovård och sanitära frågor. I dagens problemspektrum intar de mera renodlat sociala frågorna en mer framträdande plats. Enligt utskottets uppfattning vore det av värde om det internationella samfundet kunde bidra till att stärka barnets ställning också i dessa avseenden.

Utskottet besvarar samtliga motionsyrkanden.

Motionerna

1999/2000:U221 av Ingrid Näslund m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i WHO och Unicef och i samarbete med berörda länder verkar för att barnen får den rätt till grundläggande hälso- och sjukvård som barnkonventionen förutsätter,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i WHO och Unicef verkar för att heltäckande vaccinationsprogram genomförs och följs upp,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i EU och WHO bör driva frågan om breda informationsinsatser riktade till barn och ungdomar i forna Sovjetunionen, Öst- och Centraleuropa i samarbete med de berörda länderna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i EU, WHO och UNAIDS skall verka för en handlingsplan för att hejda den explosionsartade hiv/aids-spridningen i en del länder i området,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i Unicef och WHO bör verka för att de barn som drabbats av skador och sjukdom till följd av kärnvapenproven i Kazakstan och kärnkraftsolyckan i Tjernobyl får adekvat sjukvård och hjälp till ett så drägligt liv som möjligt,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i grannlandssamarbetet, i EU och i Unicef verkar för barnens rätt till grundskoleutbildning enligt barnkonventionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i grannlandssamarbetet, i EU och i Unicef verkar för att barn med fysiskt eller psykiskt handikapp inte diskrimineras,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i samarbetsländerna och i Unicef bör verka för att barnens rätt till sina föräldrar respekteras i barnkonventionens anda,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige, med utgångspunkt i barnkonventionen, för en dialog om ländernas ansvar för att verka för barnets rättigheter men också om Sveriges och det internationella samfundets skyldighet och vilja att bistå dem för att på alla sätt söka förverkliga barnets rättigheter,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i EU:s ministerråd tar med barnens behov i fokus, initiativ till en så konkret handlingsplan, att den leder till handling,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen tillsammans med de länder som vi skall samarbeta med utarbetar en handlingsplan för hur barnens rättigheter enligt barnkonventionen systematiskt kan tillgodoses och hur vi kan bistå dem i detta arbete.

1999/2000:U627 av Carina Hägg och Marianne Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts

om en översyn för att ge bättre kunskap om bortförande av barn och ungdomar i samband med väpnade aktiviteter.

1999/2000:U637 av Birgitta Ahlqvist m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att intensifiera arbetet mot barnarbete.

1999/2000:U642 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att brott mot barnkonventionens artikel 38 skall behandlas under den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion.

1999/2000:A804 av Maria Larsson m.fl. (kd) vari yrkas

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handeln med kvinnor och barn i Östeuropa.

1999/2000:So481 av Inger Davidson och Rosita Runegrund (kd) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att en konkret handlingsplan tas fram när det gäller målsättningen att motverka kommersiell sexuell exploatering av barn i andra länder,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om information till personal vid utlandsmyndigheter.

2000/01:U206 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att aktivt bidra i arbetet för att stötta barns och ungdomars rättigheter.

2000/01:U209 av Cristina Husmark Pehrsson och Anne-Katrine Dunker (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att vid bistånd till Guatemala tillse att arbetet med att införliva FN:s barnkonvention intensifieras från svensk sida i syfte att denna skall genomsyra landets lagar.

2000/01:U404 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i alla internationella sammanhang skall verka för att stoppa handeln med kvinnor och barn, stödja offren och införa hårdare sanktioner mot dem som handlar med kvinnor och barn.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för ett totalförbud för barnsoldater.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige skall verka mot barnarbete.

2000/01:U509 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att barnperspektivet bör genomsyra såväl EU- som det svenska öststödet.

2000/01:U630 av Margareta Viklund m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att öka EU:s engagemang för barnens rättigheter i världen.

2000/01:U635 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, c, fp, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige ratificerar tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter som innebär förbud mot barnsoldater och barns inblandning i väpnade konflikter.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i internationella forum agerar kraftfullt för att förmå andra medlemsstater i FN att ansluta sig till tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter.

2000/01:U659 av Monica Green m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att intensifiera arbetet mot barnarbete.

2000/01:U801 av Liselotte Wågö (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen under det svenska ordförandeskapet lyfter fram barnrättsfrågorna i EU:s kandidatländer.

2000/01:U802 av Monica Green m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av att beakta barnperspektivet inom det fortsatta Östersjösamarbetet.

2000/01:Sf274 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att i internationella sammanhang sätta press på arbetet i FN med att höja minimiåldern till 18 år för rekrytering av barn i krig.

Utskottet

Barnkonventionen

Ett nytt internationellt toppmöte om barn äger rum hösten år 2001 i FN:s generalförsamling. Världens regeringar samlas för att granska hur barntoppmötets mål från år 1990 har uppfyllts. Även om viktiga förbättringar har uppnåtts står det klart att förnyade åtaganden är nödvändiga. Hiv/aids och väpnade konflikter har ökat kraftigt under 1990-talet och har skoningslöst drabbat barn och unga. 15 miljoner barn beräknas vara föräldralösa på grund av aids år 2000. 300 000 barn tvingas vara barnsoldater. Cirka 130 miljoner barn, mest flickor, går inte i skolan. Minst 250 miljoner barn mellan 5 och 14 år är barnarbetare. En ny global agenda för barn måste därför formuleras.

Den första internationella överenskommelsen om barnets rättigheter antogs av Nationernas förbund år 1924 under namnet Genève-deklarationen om barnets rättigheter. Med Genève-deklarationen som förebild påbörjades efter andra världskriget FN:s arbete med en ny deklaration om barnets rättigheter.

Deklarationen antogs av generalförsamlingen år 1959. I den erkändes barnets rätt till ett namn och en nationalitet. Detta var första gången medborgerliga och politiska rättigheter nämndes i samband med barn. FN:s deklaration om barnets rättigheter är inte ett juridiskt bindande instrument och saknar därmed kontrollmekanismer för verkställighet.

Arbetet med barnkonventionen påbörjades år 1978 då ett initiativ togs till att, med deklarationen som utgångspunkt, skapa ett juridiskt bindande instrument – en konvention för barnets rättigheter. Det fanns en önskan om att konventionen skulle antas i samband med FN:s internationella barnår 1979, men det första utkastet visade sig vara alltför bristfälligt. Arbetet med konventionstexten pågick under en tioårsperiod i en arbetsgrupp inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. I den deltog även representanter för enskilda organisationer. Barnkonventionen trädde i kraft i september 1990 i och med att tjugo stater ratificerat konventionstexten. Sveriges representanter spelade en framträdande roll i utarbetandet av konventionen. I dag har alla länder, utom USA och Somalia, anslutit sig till den.

Konventionens budskap är att barn skall respekteras och den bygger på fyra grundläggande principer:

- förbud mot diskriminering,
- barnets bästa i främsta rummet,
- rätten till liv och utveckling,
- rätten att få komma till tals – och bli lyssnad till.

Konventionens synsätt är att barn är unika individer, med egna rättigheter och behov och med kompetens och kunskap utifrån sina egna förutsättningar, som måste tas till vara. Sverige har inte, som en del andra länder, valt att ge barnkonventionen ställning som lag. I stället skall relevant lagstiftning anpassas till konventionens krav. En viktig anledning till detta är att barnkonventionen har en dynamisk karaktär. Sverige är hittills det enda land som har antagit en strategi för hur man nationellt skall arbeta för att förverkliga barnkonventionen.

En kommitté med Unicef som sekretariat svarar för förberedelsearbetet inför barntoppmötet. I denna egenskap har Unicef identifierat behov av framsteg på tre områden: att säkerställa välbefinnande för de yngsta barnen, att garantera att alla barn får en god grundutbildning samt att ge alla ungdomar möjlighet att utvecklas till medkännande och produktiva medborgare. Unicef har vidare lanserat en global rörelse för barn, Global Movement for Children, för att mobilisera såväl det civila samhället, inklusive enskilda organisationer, som den privata sektorn. Sverige ger hög prioritet åt det särskilda mötet och bidrar aktivt till förberedelsearbetet. Sverige avser vidare stödja ett aktivt deltagande av det samlade FN-systemet, inklusive Bretton Woods-institutionerna, i utarbetandet av förnyade åtaganden för barn och barnets rättigheter under 2000-talets första årtionde. Sverige lägger vikt vid att även unga personer ingår i delegationerna vid barntoppmötet.

Ett nytt internationellt partnerskap har bildats i form av det Globala Vaccininitiativet (GAVI), vari WHO och Unicef ingår liksom bilaterala givare

och privata intressen. Syftet är att genom stöd till u-länder vaccinera fler barn mot de vanligaste barnsjukdomarna och på det viset rädda livet på uppskattningsvis tre miljoner barn per år. Enligt vad utskottet inhämtat avser regeringen att stödja detta initiativ.

Det svenska arbetet

Utskottet konstaterar att på statsministerns initiativ har regerings- och statscheferna i de sex ursprungliga initiativtagarländerna (Egypten, Mexiko, Mali, Kanada, Pakistan och Sverige) till barntoppmötet år 1990 utsett personliga representanter, för att spela en aktiv roll i uppföljningen av barntoppmötet i FN:s generalförsamlings extra möte år 2001 (UNGASS 2001) och i arbetet med en ny global agenda för barn. Syftet med mötet är att utvärdera det arbete som gjorts och att utarbeta en ny agenda för de kommande tio åren.

Riksdagen antog enhälligt den 26 mars 1999 regeringens proposition 1997/98:182 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. Socialdepartementet har huvudansvaret för barnkonventionens nationella uppföljning och efterlevande i Sverige och i delar av det europeiska samarbetet. Barnkonventionens rättigheter berör alla samhällssektorer, vilket gör att landsting, kommuner och myndigheter skall genomföra barnkonventionen i sina verksamheter. Allt flera landsting och kommuner har utbildning för politiker och personal kring barnkonventionen.

1996 genomfördes den s.k. Stockholmskongressen om sexuell exploatering av barn. Detta möte följs upp i Yokohama i december 2001. Justitiedepartementet arbetar aktivt med aktuella anpassningar och utveckling av såväl nationella som internationella regelverk och deltar i det internationella arbetet i frågor om handel med barn och kvinnor. Utrikesdepartementet ansvarar för barnfrågor i ett biståndspolitiskt perspektiv och för frågorna från ett mellanstatligt regel- och rättsperspektiv. I det operativa arbetet, riktat framför allt mot utvecklingsländer och central- och Östeuropa, har Sida och enskilda organisationer som Rädda Barnen en särskild roll.

Alltsedan Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter efter ett beslut i riksdagen den 21 juni har ett noggrant och systematiskt arbete bedrivits dels för att sprida och öka kunskapen om den, dels för att anpassa lagstiftningen till de krav konventionen ställer. Bland annat har socialtjänstlagen, föräldrabalken, lagen om adoption och utlänningslagen tillförts ett uttalat barnperspektiv. Riksdagen har i betänkandet 2000/01:SoU:7 behandlat regeringens skrivelse 1999/2000:137 Barn – här och nu – Redogörelse för barnpolitiken i Sverige med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Utrikesutskottet har återkommande behandlat frågor som rör barns och kvinnors rättigheter, både i samband med beredningen av yrkanden om MR-situationen i olika stater och i biståndssammanhang. Ett flertal av de synpunkter som utskottet därvid framfört kom också att ingå i det svenska bidraget vid utarbetandet av EU:s s.k. stadga rörande mänskliga rättigheter, som proklamerades vid toppmötet i Nice 2000.

Utrikesdepartementet har ansvar för att ett barnperspektiv finns med i utformningen, genomförandet och uppföljningen av det svenska biståndet.

Departementet har en central roll i det internationella konventionsarbetet på området. En viktig uppgift härvidlag är att invända mot konventionsstridiga reservationer. Detta aktiva agerande från svensk sida ligger helt i linje med vad utskottet tidigare uttalat. Utskottet menar att barnets bästa och ett barnrättsperspektiv skall genomsyra det svenska internationella utvecklingssamarbetet. Fattigdom, vanstyre och korruption är alltför ofta orsaker till barns lidande. I linje med riksdagens uppdrag (bet. 1996/97:UU15) har regeringen beslutat att ett barn- och barnrättsperspektiv skall tydliggöras i det internationella utvecklingssamarbetet, såväl multilateralt som bilateralt, och en översyn av barnfrågorna skall genomföras.

Inom Utrikesdepartementet pågår sedan 1998 en översyn av barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet med målet att utforma en sammanhållen policy för barnfrågor och att utveckla ett systematiskt barnrättsperspektiv i det internationella utvecklingssamarbetet utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, resultaten från FN-konferenserna och de svenska biståndsmålen.

Målet är bland annat att utforma en sammanhållen policy för barnfrågor och att utveckla ett systematiskt barn- och barnrättsperspektiv i det internationella utvecklingssamarbetet. Arbetet bedrivs på kort, medellång och lång sikt i tre delvis parallella faser fram till hösten år 2001 då FN:s generalförsamling håller en specialsession kring uppföljningen av barntoppmötet. Översynen kommer att redovisas i en skrivelse till riksdagen.

Inom ramen för den pågående översynen utarbetas strategier inom särskilt angelägna områden som barnarbete, kommersiell sexuell exploatering av barn, barn på institutioner, barn och hiv/aids, barn i väpnade konflikter samt barn med funktionshinder.

Sedan skrivelserna Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges internationella utvecklingssamarbete (skr. 1997/98:76) samt Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik (skr. 1997/98:89) presenterades våren 1998 har ett omfattande uppföljningsarbete bedrivits. Barnets rättigheter har som ett särskilt prioriterat område aktivt integrerats i såväl utbildnings- som metod-satsningar.

Kvinnors och barns rättigheter är två viktiga dimensioner av det rättighetsbaserade utvecklingssamarbetet. Att stärka kvinnors rättigheter och möjligheter är ett effektivt sätt att bekämpa fattigdom. Att främja kvinnors rättigheter är också ett mycket viktig sätt att skapa goda möjligheter för barnen. Barnkonventionen är den enda konvention om mänskliga rättigheter som alla Sveriges samarbetsländer har ratificerat. Den och FN:s kvinnokonvention utgör viktiga plattformar för samarbete. Barns skolgång, försvar av barnets rättigheter och deras möjlighet att aktivt påverka sin tillvaro kan skapa möjligheter för resten av familjen att resa sig ur fattigdom.

Det svenska bilaterala undervisningsstödet fokuseras på att förbättra utbildningens kvalitet i samarbetsländerna, huvudsakligen inom basutbildning där lärarfortbildnings- och läromedelsinsatser samt skolbyggnadsprogram ges fortsatt stöd. Målet är att skapa förutsättningar för utbildningsreformer som garanterar alla barns rätt att gå i skola av god kvalitet – med fokus på lika möjligheter för flickor och pojkar, fattiga och funktionshindrade barn,

främjande av läskunnighet för såväl barn och ungdomar som vuxna och utvecklande av hållbara system för finansiering och skolförvaltning.

Motionerna

Kristdemokraterna konstaterar att barns hälsa drastiskt har försämrats i många länder. I det forna Sovjetunionen och länderna i Öst- och Centraleuropa bor en halv miljard människor. Omkring 150 miljoner av dessa är barn, som i stor utsträckning växer upp i en övergångsperiod präglad av politisk osäkerhet och en social och ekonomisk kris. Bristande näringstillförsel, ohälsosam livsstil, våld inom familjen, miljöföroreningar och smittsamma sjukdomar har medverkat till detta. I motion *1999/2000:U221 (kd) yrkande 1* krävs att Sverige, via WHO och Unicef och i samarbete med de berörda länderna, verkar för att barnen får den rätt till grundläggande hälso- och sjukvård som barnkonventionen förutsätter. I *yrkande 2* konstateras att gamla smittsamma sjukdomar som återuppstår är en stor fara både för berörda länder och för omvärlden. Risken för spridning med flyktingströmmar är stor. Vaccinationsprogrammen har börjat fungera igen men är inte heltäckande. Sverige bör via WHO och Unicef verka för att heltäckande vaccinationsprogram genomförs och följs upp.

Alkohol-, tobaks- och drogmissbruket ökar kraftigt och i *yrkande 3* krävs att Sverige i EU och WHO, i samarbete med de berörda länderna, stimulerar till breda informationsinsatser riktade till barn och ungdom i det forna Sovjetunionen och övriga Öst- och Centraleuropa. Ett ökat drogmissbruk, bristande blodkontroll och få förebyggande program gör också att hiv/aids snabbt sprider sig. Motionärerna kräver i *yrkande 6* att Sverige i EU, WHO och UNAIDS skall verka för att utarbeta en handlingsplan i syfte att hejda den explosionsartade spridningen av hiv/aids.

Miljöförstöringen i det forna Sovjetunionen och i Öst- och Centraleuropa är omfattande och för med sig allvarliga konsekvenser speciellt för barns hälsa. De allvarligaste problemen är dels det radioaktiva nedfallet från de kärnvapenprov, först ovan och sedan under jord, som pågick i fyra årtionden i Kazakstan, dels Tjernobylyolyckan 1986 i Ukraina. I *yrkande 7* krävs att Sverige, via Unicef och WHO, verkar för att de barn som drabbats av radioaktivt nedfall till följd av kärnvapenproven i Kazakstan och Tjernobylyolyckan får adekvat sjukvård och hjälp till ett så drägligt liv som möjligt.

Motionärerna konstaterar vidare att även om utbildningssystemet under sovjettiden var ensidigt och läroböckerna med tiden blev omoderna så fick alla barn en grundläggande skolgång. Numera kan föräldrar inte längre lita på att skolsystemet ger deras barn den utveckling de behöver och måste därför ofta betala för den undervisning som tidigare var gratis. I *yrkande 9* krävs att den svenska regeringen i grannlandssamarbetet och i EU och Unicef bör föra en dialog om barnens rätt till gratis grundskoleutbildning enligt barnkonventionen och, i *yrkande 10*, att Sverige verkar för att barn med fysiskt eller psykiskt handikapp inte diskrimineras.

Enligt motionärerna har Unicef beräknat att det finns en miljon barn på institution i Öst- och Centraleuropa och i det forna Sovjetunionen. I Ryssland antas det finnas 120 000 barn på statliga institutioner, i Ukraina 43 000 och i

Vitryssland 7 500. Ett av problemen, förutom den undermåliga vård barnen får, är att de ofta förlorar all kontakt med sina föräldrar och får stora svårigheter att anpassa sig till ett liv ute i samhället. I *yrkande 11* krävs att Sverige, via Unicef, verkar för att barnens rätt till sina föräldrar respekteras i barnkonventionens anda. Kristdemokraterna menar att när många barn far illa under lång tid så finns risk för själva demokratins långsiktiga utveckling. Motionärerna föreslår i *yrkande 15* att regeringen för en dialog med berörda länder om hur Sverige och det internationella samfundet skall kunna bistå berörda länder i arbetet med att förverkliga barnens rättigheter. Vidare krävs i *yrkande 16* att svenska regeringen i EU:s ministerråd tar initiativ till att en handlingsplan utarbetas med barnens behov i fokus. Planen bör vara konkret utarbetad på ett sätt som leder till snar handling. I *yrkande 17* krävs att regeringen tillsammans med de länder som vi skall samarbeta med utarbetar en handlingsplan för hur barnens rättigheter enligt barnkonventionen systematiskt skall kunna tillgodoses och hur vi kan bistå dem i detta arbete.

I motion *1999/2000:U627 (s)* framhålls att barn förs bort som ett led i värvning för militära aktiviteter. Sverige har under lång tid aktivt deltagit i det arbete som pågår inom FN och på andra håll för att stärka barnens rättigheter i samband med väpnade konflikter. Emellertid riktar sig FN:s konvention om barns rättigheter till stater och är därför inte direkt tillämpliga på olika väpnade grupper. Det är en uppgift för svensk polis och åklagare att utreda om det har begåtts något brott i samband med bortförande av barn. I dag saknas dock kunskap om omfattningen och om hur man kan förebygga och förhindra bortförande av barn från Sverige. Motionärerna kräver därför en översyn för att ge bättre kunskap om omfattningen och omständigheterna kring bortförande av barn och ungdomar i samband med väpnade konflikter.

I motion *1999/2000:U637 (s)* framhålls att det i dag finns uppskattningsvis 250 millioner heltidsarbetande barn mellan 5 och 14 år. Miljontals barn tvingas arbeta under oacceptabla förhållanden i direkt farliga yrken och 20 % av världens barn går inte i skolan. Barnarbete är ett hot mot hållbar utveckling och strider mot barnkonventionen.

Motionärerna menar att Sverige bör intensifiera sitt arbete mot barnarbete och att särskilda medel bör avsättas inom biståndsramen för att verka mot barnarbete. I biståndssamarbetet bör krav ställas på mottagarländerna att försöka hindra förekomsten av barnarbete.

I motion *1999/2000:U642 (s)* framhålls att under utarbetandet av 1989 års barnkonvention fördes diskussioner om att inga barn under 18 år skulle tillåtas att rekryteras till väpnade styrkor. För övervakning av barnkonventionens efterlevnad finns en särskild granskningskommitté, Kommittén för barnets rättigheter, som består av tio experter. De stater som har anslutit sig till konventionen skall vart femte år rapportera till kommittén om de åtgärder de har vidtagit för att uppfylla sina åtaganden enligt konventionen.

Motionärerna kräver att brott mot barnkonventionens artikel 38 skall behandlas under den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion.

Kristdemokraterna framhåller i motion *1999/2000:A804 (kd)* att det är viktigt att få stopp på hela könshandeln och att all könshandel skall kriminaliseras.

Den snabbt accelererande handeln med fattiga kvinnor och barn, i dag allt oftare från Östeuropa, som av brottssyndikaten luras in i prostitution i Väst-europas storstäder är slavhandel i modern tid. Den internationella sexhandeln är lika välorganiserad som knarkhandeln, men billigare och mindre riskfylld för de brottslingar som organiserar och driver handeln. Motionärerna anser i *yrkande 27* att det arbete som redan kommit i gång inom EU måste utvecklas och förstärkas. Det handlar om att ge kvinnorna och barnen skydd, medicin, psykiatrisk hjälp och tillfälliga uppehållstillstånd. Men det gäller också att på olika sätt förbättra EU-samarbetet mot brottsligorna, bland annat genom att skapa ett juridiskt ramverk som kan fungera för de olika nationernas samarbete över gränserna.

Kristdemokraterna framhåller i motion *1999/2000:So481 (kd)* att vid den första världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn (KSEB) 1996, antog 122 regeringar enhälligt en aktionsplan, som skulle utgöra grunden för det fortsatta arbetet mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Den svenska handlingsplanen offentliggjordes i juli 1998. Motionärerna framhåller att den har fått kritik bl.a. för att vara dåligt underbyggd och allmänt hållen samt i stora stycken sakna tidsramar, konkreta förslag och mål. Mot denna bakgrund begär motionärerna, i *yrkande 2*, att en konkret handlingsplan tas fram för att motverka kommersiell sexuell exploatering av barn i andra länder. I *yrkande 4* krävs att en handlingsplan antas för att regelmässigt utbilda personal vid utlandsmyndigheterna och upplysa personalen om vikten att bistå den nationella åklagarmyndigheten med information om svenska lagar och svenskt samarbete.

Folkpartiet framhåller att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter har ett egenvärde. I november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barns rättigheter. Den har i dag ratificerats av i stort sett alla regeringar. I samhällsutvecklingen mot demokrati och för mänskliga rättigheter är barn och ungdomar viktiga bärare av värderingar och visioner. Varje generation måste vinnas för demokratiska värden. I motion *2000/01:U206 (fp)* *yrkande 18* understryks vikten av att stötta barns och ungdomars rättigheter och att detta arbete måste ges särskild uppmärksamhet i biståndspolitiken.

I motion *2000/01:U209 (m)* konstateras att Guatemala är ett land med drygt tio miljoner invånare varav tre fjärdedelar lever i fattigdom. Invånarna består till 60 % av mayaindianer och analfabetismen är speciellt stor i denna grupp. Barn är speciellt utsatta. Motionärerna understryker vikten av att i Sveriges bistånd till Guatemala tillse att arbetet med att införliva FN:s barnkonvention intensifieras för att denna skall genomsyra landets lagar.

I motion *2000/01:U404 (c)* *yrkande 10* krävs att Sverige i alla internationella sammanhang skall verka för att stoppa handeln med kvinnor och barn, stödja offren och införa hårdare sanktioner mot dem som handlar med kvinnor och barn. Motionärerna konstaterar att det i dag finns omkring 300 000 barn i världen som är soldater och medverkar i krig. En del är inte äldre än åtta år. Även om minimiåldern för barn som kan rekryteras till soldater höjts från 15 till 18 år, återstår mycket att göra. I u-länderna arbetar ca 250 miljoner barn i åldern 5–14 år. Många barn är inte i skolan och ett av fem arbetar med

mycket riskfyllda arbeten. I *yrkande 11* krävs att Sverige verkar för ett totalförbud för barnsoldater. Motionärerna anser vidare, i *yrkande 12*, att skadligt barnarbete i princip skall vara förbjudet och för att komma tillrätta med detta krävs förbättrade utbildningsmöjligheter och ekonomiska möjligheter. När företag ertappas med att utnyttja barnarbetare måste tydliga krav ställas på att de tar ett socialt och ekonomiskt ansvar för barnen då dessa arbeten avvecklas.

Moderaterna framför i motion *2000/01:U509 (m)* att inget problem är djupare och mer ödesdigert än situationen för barns uppväxt. Genom det kommunistiska, totalitära systemets sönderfall har den tidigare hemlighållna fattigdomen synliggjorts. I de länder som fortfarande sitter fast i gamla strukturer har den också fördjupats. Antalet gatubarn och barn som inte får sin grundläggande utbildning tillgodosedd är stort. I St Petersburgsområdet uppskattas antalet gatubarn till ca 50 000. Motionärerna menar i *yrkande 12* att Sverige i bilaterala kontakter och inom ramen för EU bör verka för att utsatta barn i Östeuropa får del av det välstånd som växer fram.

Kristdemokraterna framhåller i motion *2000/01:U630 (kd)* att Sverige i öststødet, i bilaterala kontakter och inom ramen för EU bör verka för att utsatta barn i Östeuropa får del av det välstånd som växer fram och att lagstiftning som ger skydd för utsatta barn kommer till stånd i de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Det är barnen som i störst utsträckning fått bära konsekvenserna av samhällens och länders sönderfall, liksom effekterna av miljöförstoringen. Motionärerna föreslår i *yrkande 9* att Sverige i EU:s ministerråd tar initiativ till att en handlingsplan utarbetas med barnens behov i fokus. Olika länder bör ta ansvar för ett bilateralt samarbete med de länder som ligger naturligtast till för respektive land. Andra initiativ kan vara av så övergripande karaktär och ha en sådan omfattning att EU gemensamt bör driva dessa frågor lösning i internationella forum.

I flerpartimotion *2000/01:U635 (v, kd, c, fp, mp)* framhålls att FN:s konvention om barnets rättigheter från 1989 är den FN-konvention som fått störst gensvar hos medlemsstaterna. Konventionen har haft stor betydelse för att höja skyddet och öka respekten för barns rättigheter. Den 25 maj år 2000 antog FN:s generalförsamling ett tilläggsprotokoll till konventionen om barnets rättigheter som sätter åldersgränsen till 18 år för deltagande i en väpnad konflikt. I dag har mer än 50 stater undertecknat protokollet, däribland Sverige. För att protokollet skall träda i kraft krävs tio ratifikationer. Tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter är ett positivt led i utvecklingen av ett förbud mot barnsoldater. Motionärerna anser i *yrkande 8* att Sverige bör ratificera tilläggsprotokollet till konventionen om barnets rättigheter angående barns inblandning i väpnade konflikter samt agera kraftfullt för att förmå andra medlemsstater i FN att ansluta sig till protokollet (*yrkande 9*).

I motion *2000/01:U659 (s)* framhålls att i de länder där skadligt barnarbete förekommer i stor skala är vuxenarbetslösheten mycket hög. Undersökningar visar att det nyrekryteras 80 000 barn per dag i arbetslivet. Antalet arbetande barn i Indien uppskattas till ca 55 miljoner. Motionärerna menar att Sverige

bör gå i täten för att bekämpa skadligt barnarbete och dessa ambitioner bör avspeglas i utformningen av det svenska biståndssamarbetet.

I motion 2000/01:U801 (m) understryks vikten av att det svenska ordförandeskapet lyfter fram barnrättsfrågorna i EU:s kandidatländer. FN:s kommitté för barnens rättigheter har hittills granskat sex av tio länder i Öst- och Centraleuropa som inlett förhandlingar med EU. I flera av länderna är diskriminering av barn som tillhör minoritetsgrupper, särskilt romska barn, mycket omfattande. Detta sker på olika sätt. Barn får inte rätt till utbildning, barn ges inte möjlighet att fullfölja sin skolgång. En för tidigt avslutad skolgång är alltför ofta en biljett in i kriminalitet och prostitution. I flera länder är många grupper av barn statslösa och förhindras därigenom att få del av sina rättigheter. Sverige bör därför lyfta fram barnrättsfrågorna under det svenska ordförandeskapet.

I motion 2000/01:U802 (s) framhålls behovet av att beakta barnperspektivet inom det fortsatta Östersjösamarbetet.

Den sociala situationen för många barn i Polen, de baltiska staterna och i övriga delar av det som tidigare utgjorde Sovjetunionen är på många håll katastrofal. I detta område finns barn som uthärdar tillvaron genom att använda olika former av droger. Det har också, i vissa länder, förekommit sexhandel med barn. Dessa barn är ofta bortglömda och övergivna av samhället. Med barnkonventionen i beaktande, och med vetskap om de eländiga förhållanden som många barn lever under menar motionärerna att det är viktigt att Sverige i sitt fortsatta samarbete inom Östersjöregionen agerar på ett långsiktigt och målmedvetet sätt och arbetar för att förbättra den sociala situationen för barnen i området.

I motion 2000/01:Sf274 (mp) framhålls att artikel 38 i barnkonventionen stadgar att inget barn får användas för direkt deltagande i väpnade konflikter. Ingen får värva barn som soldater till väpnade konflikter. Rädda Barnen går ett steg längre då de menar att barnsoldater är alla ungdomar under 18 år vilka direkt eller indirekt deltar i en väpnad konflikt. Barnsoldater är även de ungdomar under 18 år som rekryterats till ett lands krigsmakt eller till en icke-statlig militärorganisation, även om landet i fråga befinner sig i fred.

Motionärerna menar i *yrkande 19* att Sverige i internationella sammanhang måste sätta press på arbetet i FN med att höja minimiåldern till 18 år för rekrytering av barn i krig.

Utskottets överväganden

Barnsoldater och barn i väpnade konflikter

Flera motioner, 1999/2000:U627 (s), 1999/2000:U642 (s), 2000/01:U404 (c) *yrkande 11*, 2000/01:U635 (v, kd, c, fp, mp) *yrkandena 8 och 9* samt 2000/01:Sf274 (mp) *yrkande 19*, uppmärksammar frågorna om barnsoldater och barn i väpnade konflikter samt arbetet med upprättandet av den internationella brottmålsdomstolen (ICC).

Utskottet konstaterar att i stadgan för internationella brottmålsdomstolen anges att det skall anses som en krigsförbrytelse att rekrytera och använda

barn under femton år i väpnade konflikter. Huvuddragen i brottmålsdomstolens artikel 8 [§ 2e (vii)] överensstämmer med barnkonventionens artikel 38.

Stadgan för internationella brottmålsdomstolen antogs efter långa förhandlingar i juli 1998. För att den skall träda i kraft krävs att minst 60 stater ratificerat den. I Sverige pågår för närvarande lagändringar för att möjliggöra en svensk ratificering.

Under våren 2000 antogs ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen angående förbud mot barnsoldater. Protokollet, som förhandlades fram under svenskt ordförandeskap, förbjuder deltagande i väpnad konflikt och tvångsrekrytering av personer under 18 år. Beträffande frivillig rekrytering stadgar protokollet att staterna skall höja gränsen från 15 år (vilket stadgas i barnkonventionen) och samtidigt lämna en bindande deklARATION om vilken åldersgräns som kommer att tillämpas. Utskottet konstaterar att tilläggsprotokollet riktar sig både till regeringar och till gerillarörelser och andra väpnade grupper. Utskottet menar att Sveriges agerande i förhandlingarna om tilläggsprotokollet i sig innebär en kraftfull uppmaning till FN:s medlemsstater att också ansluta sig till det. Utskottet framhåller att det är angeläget att en svensk ratificering äger rum utan onödigt dröjsmål.

Utskottet har inhämtat att det inte är aktuellt att förhandla fram något nytt protokoll beträffande åldersgränsen. Sverige och flera andra länder arbetar nu för att protokollet skall ratificeras av så många länder som möjligt och att fördragsslutande parterna lämnar en bindande deklARATION som anger 18 år som gräns för rekrytering. Under arbetet med barnresolutionen i FN:s generalförsamling 2000 arbetade Sverige för en paragraf med denna inriktning. Sverige avser att i utkastet till barnresolutionen vid årets kommission för mänskliga rättigheter (MRK) föreslå en operativ paragraf där en så hög åldergräns som möjligt för rekrytering uppmuntras.

Utskottet konstaterar vidare att på regeringens uppdrag pågår en översyn av barnfrågor i det internationella samarbetet. Barn i väpnade konflikter är ett av ämnesområdena. Översynen tjänar flera syften, bland annat att öka kunskapen att identifiera preventiva åtgärder i insatser för barn i fredsprocesser. Inom ramen för det svenska ordförandeskapet i EU arrangeras i Norrköping i mars 2001 ett expertseminarium om barn i krig och på flykt. Barnrättsperspektivet kommer här att vara ett viktigt inslag. Syftet med seminariet är att ta ett helhetsgrepp på frågan om barnets rättigheter i väpnade konflikter. Dessutom skall samordningen inom migration, utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd diskuteras.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U627 (s), 1999/2000:U642 (s), 2000/01:U404 (c) yrkande 11, 2000/01:U635 (v, kd, c, fp, mp) yrkandena 8 och 9 samt 2000/01:Sf274 (mp) yrkande 19 kan besvaras.

Kommersiell sexuell exploatering av barn

Vid den första världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn (KSEB), 1996, antog 122 regeringar enhälligt en aktionsplan, som skulle utgöra grunden för det fortsatta arbetet mot kommersiell sexuell ex-

ploatering av barn. Enligt aktionsplanen skall de deltagande ländernas regeringar skyndsamt stärka omfattande, sektorsövergripande och integrerade strategier och metoder så att det senast år 2000 finns nationella program för åtgärder, som utvecklar barnets rättigheter och som är inriktade på att minska det antal barn som kan bli utsatt för kommersiell sexuell exploatering.

I motion 1999/2000:So481 (kd) yrkandena 2 och 4 krävs att en konkret handlingsplan tas fram för att motverka kommersiell sexuell exploatering av barn och att en handlingsplan antas för att regelmässigt utbilda personal vid utlandsmyndigheterna om vikten att bistå den nationella åklagarmyndigheten med information om svenska lagar och svenskt samarbete.

Utskottet konstaterar att Utrikesdepartementet för närvarande utarbetar en strategi mot kommersiell sexuell exploatering av barn vilken är avsedd att tillämpas i samarbetet med traditionella utvecklingsländer och staterna i Central- och Östeuropa. Strategin tar bland annat upp problembeskrivning, behovet av förstärkt lagstiftning, kunskapsspridning, utbildning, rehabilitering och integrering. Inom ramen för det s.k. Barnprojektet utarbetas svenska strategier för ett antal prioriterade områden. En av dessa rör åtgärder mot sexuell exploatering av barn. Utskottet har inhämtat att regeringen avser att redovisa det samlade arbete i en skrivelse till riksdagen under 2001.

Arbetet inom EU med att stärka samordningen på lagstiftningsområdet mellan medlemsstaterna pågår kontinuerligt. Här spelar Sverige som ordförandeland i EU en framträdande roll. Kommissionen har tagit fram två förslag till rambeslut, ett om handel med människor och ett om barnpornografi och sexuell exploatering av barn. Under det svenska ordförandeskapet kommer dessa frågor att behandlas i rådsarbetsgruppen för materiell straffrätt. För Sverige är frågan om människohandel ett prioriterat område under ordförandeskapet och finns på dagordningen för det informella rådet för rättsliga och inrikes frågor. Frågan kommer kontinuerligt att tas upp med kandidatländerna under ordförandeskapet.

Sverige är även aktivt inom andra internationella forum där människohandel tas upp. I Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) pågår en diskussion om problem och åtgärder. Inom OSSE verkade Sverige aktivt under toppmötet i Istanbul 1999 och under ministerrådsmötet i Wien 2000 för att utarbeta och anta ett dokument där OSSE åtar sig att aktivt förebygga och bekämpa människohandel. Sverige deltar i förberedelserna till den andra världskongressen mot sexuell exploatering av barn som äger rum i december 2001 i Japan. Detta är en direkt uppföljning av Stockholmskongressen 1996 på samma tema. Sverige verkar för att resultaten från världskongressen bland annat genomförs i Unicef:s landprogram.

Sida stöder ett antal regionala och nationella nätverk i Asien i arbetet med uppföljningen av världskongressen mot sexuell exploatering av barn. Sverige bistår även med finansiering av projekt på Balkan. Projekten syftar till förebyggande och bekämpning av människohandel och repatriering av offren. Andra organisationer, t.ex. ECPAT (End child prostitution, child pornography and trafficking in children for sexual purposes), arbetar för att förändra attityder och väcka debatt och opinion mot barnsexhandeln. Organisationen bildades i Thailand 1990 av en grupp socialarbetare som en reaktion

mot den snabbt växande turistindustrin som inriktats på sexuell exploatering av barn.

Utskottet konstaterar att Utrikesdepartementet inom ramen för gällande handlingsplan varje år uppmärksammar utlandsmyndigheterna på vikten av att de följer frågan om sexuell exploatering av barn både i den årliga MR-rapporteringen och det konsulära arbetet. Departementet har också tillställt samtliga utlandsmyndigheter information om rättsläget och kravet på efterlevnad av reglerna mot sexuell exploatering av barn. Rekommendationer har även gått ut om hur frågor om barnsexhandel bör hanteras, bl.a. i de fall svenska medborgare misstänks för sexualbrott mot barn. Information riktad till turister som besöker länder där barnprostitution förekommer är en angelägen uppgift.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *1999/2000:So481 (kd)* yrkandena 2 och 4 kan besvaras.

Barnfrågorna i de internationella organisationernas arbete

I motion *1999/2000:U221 (kd)* yrkandena 1, 2, 6, 10 och 15–17, behandlas barn i de internationella organisationernas arbete.

Utskottet konstaterar att det inom EU för närvarande pågår flera processer kring barnets rättigheter. Kommissionen arbetar med flera studier om barnets situation. Sverige har som ambition att driva dessa frågor i ett europeiskt perspektiv under ordförandeskapet. Förslag har inkommit att inrätta en särskild barnansvarig för att följa upp barnkonventionen. Frankrike och Italien har i detta sammanhang fört fram att det Unicefstödda Innocento-institutet kunde bilda ett europeiskt samordningscentrum för barnfrågor.

Enligt vad utskottet inhämtat ställer regeringen sig positiv till utformandet av en strategi för barnets rättigheter inom EU. Innan arbetet med en strategi påbörjas behöver man dock slå fast vad som hittills har gjorts inom området. Det franska ordförandeskapet initierade ett initiativ med årliga barnministermöten och detta kommer att följas upp av den svenska regeringen.

Sverige ger stöd till genomförandet av barnkonventionen bl.a. genom omfattande bidrag till FN:s barnfond Unicef, som har en viktig roll när det gäller att verka för att FN:s medlemsländer uppfyller sina åtaganden enligt konventionen. Fonden arbetar bl.a. med att mobilisera politisk vilja och materiella resurser hos samarbetsländerna för att bygga upp deras egen kapacitet att tillgodose barnets behov och säkerställa barnets rättigheter. I arbetet med att stödja utvecklingen av handlingsplaner är det viktigt att understryka det nationella ansvaret. Omvärlden kan vara med och stödja utarbetandet av sådana planer. Men om planerna skall bli långsiktigt hållbara och verkningfulla bör de göras upp av ländernas egna myndigheter.

Sverige verkar för att WHO uppmärksammar barns och ungdomars hälsa och utveckling inom olika program under verksamhetsåren 2001–2003. WHO har under lång tid framgångsrikt arbetat med barns hälsa. Arbetet har i stor utsträckning koncentrerats till att bekämpa barnsjukdomar. Viktiga barn- och ungdomsfrågor sett från social, medicinska och folkhälsopolitiska aspekter har dock inte uppmärksamrats i den utsträckning som vore önsk-

värt. Från svensk sida understryks vikten av att fattigdomsbekämpningen ges en klar barn- och ungdomsprofil och att alla barn skall få det stöd som föreskrivs i barnkonventionen.

Enligt UNAIDS senaste rapport från december 2000 ökar hiv/aids mycket snabbt i Ryssland. Vid slutet av 1999 uppgick antalet personer som levde med hiv och aids i Östeuropa och nuvarande Ryssland och delar av Centralasien till 420 000. En konservativ uppskattning visar att de ett år senare uppgår till 700 000. Enligt UNAIDS fångar den ryska statistiken bara upp en bråkdel av fallen.

Utskottet har inhämtat att ett nordiskt samarbete pågår sedan 1998 mellan departement, myndigheter och organisationer i syfte att stärka handikappfrågans betydelse inom utvecklingssamarbetet, såväl bilateralt som multilateralt. Utskottet konstaterar vidare att Sida stöder barn med handikapp genom insatser för att utveckla alternativ till institutionsvård i Litauen och Ryssland. I landstrategierna för de baltiska länderna står angivet att insatser för att förbättra situationen för barn och ungdomar bör genomföras med utgångspunkt i barnkonventionen. Det omfattande vänortssamarbetet och frivilligorganisationernas arbete är också viktiga kanaler, inte minst genom informationsinsatserna.

Sida har vidare finansierat Smittskyddsinstitutets medverkan i utvecklingen av Världsbankens tuberkulos/hivprojekt. Svensk expertis har en ledande roll i planeringen av bevakningssystem i Ryssland. Sverige har även en ledande roll i ett nordiskt/baltiskt projekt som syftar till att stärka de nationella tuberkulosprogrammen i de baltiska staterna.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *1999/2000:U221 (kd) yrkandena 1, 2, 6, 10 och 15–17* kan besvaras.

Barnfrågor i östsamarbetet och i Östersjösamarbetet

I motionerna *1999/2000:U221 (kd) yrkandena 3 och 7, 2000/01:U509 (m) yrkande 12* och *2000/01:U802 (s)* behandlas barnfrågor i östsamarbetet och i Östersjösamarbetet.

Utskottet konstaterar att situationen för många barn i de flesta länder i Öst- och Centraleuropa och nuvarande Ryssland och delar av Centralasien är mycket svår. Den ekonomiska omställningen och den demokratiseringsprocess som genomförts under det senaste decenniet har inte i tillräcklig grad åtföljts av uppbyggandet av nya sociala skyddsnät, och detta har särskilt drabbat barnen. Barns hälsa har drastiskt försämrats i de flesta länder i regionen. Bristande näringstillförsel, ohälsosam livsstil, våld inom familjen, miljöföroreningar och smittsamma sjukdomar har medverkat till detta. Brist på grundläggande hälsovård, vaccinationsprogram och rent vatten har också haft mycket negativa effekter.

Var hundrade vuxen människa i världen mellan 15 och 49 år är smittad av hiv. Totalt rör det sig om 30 miljoner människor, enligt siffror från Världshälsoorganisationen. Sverige har i EU och WHO stött informationsinsatser riktade till barn och ungdom i Öst och Centraleuropa, nuvarande Ryssland och delar av Centralasien i samarbete med de berörda länderna. I Östersjö-

området har Sverige givit stöd till förebyggande och rehabiliterande insatser när det gäller det ökade bruket av tobak, alkohol och narkotika. Sverige har också bidragit till att i EU och WHO verka för en handlingsplan för att hejda den explosionsartade hiv/aidsspridningen i området. I Östeuropa beräknas det finnas 700 000 människor som är hivsmittade. Hittills har problemet mest funnits bland sprutnarkomaner men epidemin är på väg in i andra grupper i samhället. Särskilt dramatisk är ökningen i Ryssland, där antalet hiv-smittade nu tros vara 300 000 jämfört med omkring 130 000 för ett år sedan. Statistiskt räknar man med sex smittade för varje person som testas hiv-positiva i Ryssland. I hela Östeuropa och Centralasien är det Ukraina som har den högsta andelen hivsmittade.

Såväl inom EU-samarbetet som i det bilaterala Östbiståndet har barnperspektivet en framträdande roll. Utskottet konstaterar således att den svenska regeringen i EU och i internationella forum har verkat för att miljösamarbetet med berörda länder intensifieras i syfte att bl.a. förbättra barnens hälsa. Sverige har via Unicef och WHO verkat för att de barn som drabbats av radioaktivt nedfall som följd av kärnvapenproven i Kazakstan och Tjernobylyckan fått hjälp till ett så drägligt liv som möjligt.

Sverige stöder, EU:s biståndsprogram till det forna Sovjetunionen, Tacis, för att bl.a. stärka kärnsäkerheten i Kazakstan. Via Tacis och EBRD har även betydande ansträngningar gjorts för att finna alternativa energikällor. Genom ett parallellt stöd till den sociala sektorn i Ukraina bidrar Sverige till att mildra de sociala effekterna av kärnkraftsolyckan i Tjernobyly.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U221 (kd) yrkandena 3 och 7, 2000/01:U509 (m) yrkande 12 och 2000/01:U802 (s) kan besvaras.

Barns rätt till föräldrar och skola

I motion 1999/2000:U221 (kd) yrkandena 9 och 11 behandlas barns rätt till föräldrar och skola.

Utskottet menar att skolan inte bara innebär kunskapsutveckling utan också i sig är ett socialt skyddsnät, som kompletterar familjen. I Central- och Östeuropa är arbetslöshet, fattigdom och missbruk problem som i hög grad drabbar barnen. I flera av länderna i regionen tas många barn om hand av institutioner och de får ofta svårt att anpassa sig till samhället när de lämnar institutionen. En grupp barn som lätt hamnar utanför skolsystemet, även om deras föräldrar och de själva gör allt för att de skall få gå i skolan, är handikappade barn.

Sverige har under senare år haft en framträdande roll genom att FN:s specielle rapportör för handikappfrågor har rapporterat om och lyft fram frågorna kring funktionshindrades mänskliga rättigheter och även aktivt verkat för att FN:s standardregler utarbetats. Vid FN:s MR-kommissions möte år 2000 antogs resolutioner om handikappades rättigheter. Även högkommissarien för mänskliga rättigheter har krävt klarlägganden om vad som krävs för att stärka funktionshindrades möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Få länder och handikapporganisationer rapporterar om kränkningar, och

för att kunna bryta tystnaden är det därför viktigt att fördjupa kunskapen om mänskliga rättigheter och människor med funktionshinder.

Utskottet konstaterar att utbildningssystemet i synnerhet i Central- och Östeuropa har utvecklats mycket negativt under det senaste decenniet. På många ställen har skolorna stängts av ekonomiska skäl. Det gäller inte minst i krigshärjade områden. I andra länder som t.ex. Kroatien, Georgien och Kazakstan har budgetnedskärningarna varit stora och omfattande. Föräldrar kan inte längre lita på att skolsystemet ger deras barn den utbildning de behöver. Familjer måste i många fall betala för den undervisning som tidigare var gratis. Fattiga familjer får allt svårare att skicka sina barn till både förskola och skola.

Den svenska regeringen har i grannlandssamarbetet, i Nordiska rådet, i EU och Unicef fört en dialog om barnens rätt till gratis grundskoleutbildning enligt barnkonventionen. Betydelsen av detta är, enligt utskottets mening, mycket stort för demokratins långsiktiga utveckling. Våren 1997 etablerades en parlamentarisk arbetsgrupp under Nordiska rådet. Gruppens arbetsuppgifter är att sprida information om barnens situation i de nordiska närområdena (Baltikum och nordvästra Ryssland) och att framställa rekommendationer för nordiska initiativ inom området. Nordiska rådet antog 1997 en rekommendation där Nordiska ministerrådet uppmanades att utarbeta en översiktsrapport över vad som görs och en handlingsplan för att förbättra barns och ungas situation i närområdet. Översiktsrapporten innehåller upplysningar från de nordiska länderna om hur det bi- och multilaterala biståndet stöder en social utveckling med tonvikt på barn och unga i närområdet.

Utskottet konstaterar att Unicef beräknat att det finns en miljon barn på institutioner i Öst- och Centraleuropa, nuvarande Ryssland och delar av Centralasien, inte sällan för att föräldrarna inte anser sig kunna ta hand om barnen eller att myndigheterna anser dem olämpliga. Fysiskt och mentalt handikappade barn har det mycket svårt i dessa länder. Ett av de stora problemen med institutionsbarnen är att de ofta helt förlorar all kontakt med sina föräldrar och får stora svårigheter att anpassas till ett liv ute i samhället. Sverige ger stöd till Unicef för arbetet med att verka för att barnens rätt till sina föräldrar respekteras i barnkonventionens anda.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *1999/2000:U221 (kd)* yrkandena 9 och 11 kan besvaras.

Beträffande barns rätt till skola vill utskottet därutöver framhålla att det fäster stor vikt vid utbildningens kvalitet. Inte sällan kan brister härvidlag konstateras och detta är en punkt där målen från barntoppmötet 1990 inte uppnåtts. Enligt utskottets uppfattning finns det anledning att överväga på vilket sätt man skall kunna nå dessa mål.

Barn i EU och i kandidatländerna

I motionerna *2000/01:U630 yrkande 9 (kd)* och *2000/01:U801 (m)* behandlas barnens situation i EU och i kandidatländerna.

Utskottet konstaterar att det svenska ordförandeskapet betonat vikten av att EU har en samlad strategi mot människohandel. En strategi skall innehålla såväl lagstiftningsåtgärder och polissamarbete, som finansiering av projekt mot kvinno- och barnhandel, och samarbete med länder som inte är medlemmar i EU. Kandidatländerna kommer att bjudas in till en diskussion om åtgärder mot människohandel. Sverige arbetar för att EU får en gemensam definition av människohandel och gemensamma straffsatsar. Barnfrågor är också i vissa fall aktuella i EU:s pågående utvidgningsförhandlingar.

I det pågående arbetet med en vitbok om ungdomspolitiken och ungdomars levnadssituation i Europa i dag arbetar Sverige aktivt för att betona vikten av ungdomars inflytande inom unionen och ungdomars egna initiativ i sin utveckling.

Utskottet har inhämtat att Sverige kommer att arbeta för att EU skall ha en framträdande roll vid de konferenser och möten som FN arrangerar under 2001. Konferenserna har alla ett gemensamt syfte: att motverka fattigdom och att bygga upp strukturer och partnerskap för en långsiktig ekonomisk utveckling som gynnar fattiga kvinnor, män och barn.

Utskottet har ovan konstaterat att för närvarande pågår både nationellt och internationellt förberedelserna för uppföljningen av barntoppmötet. Sverige avser att ha en aktiv dialog och möten med kandidatländerna under denna förberedelseprocess. Detsamma gäller inför diskussionerna vid Kommissionen för mänskliga rättigheter (MRK) kring årets resolution om barnets rättigheter.

Utskottet konstaterar att sedan FN:s sociala toppmöte i Köpenhamn 1995 har fattigdomsbekämpning blivit en allt mer uttalad målsättning för organisationens verksamhet. EU:s s.k. Köpenhamnskriterier, som antogs 1993, ligger till grund för utvidgningsdialogen inom EU. Situationen i varje enskilt land får avgöra vilka frågor som behöver uppmärksammas. I några fall har det ställts direkta krav på att situationen för barn, t.ex. på institutioner, måste förbättras.

I samarbete med enskilda organisationer genomförs viktiga insatser på nationell, regional och global nivå vad gäller fattigdomsbekämpning. Sverige bidrar också till uppföljningen av FN:s världskonferenser genom stöd till de fackorgan som inom FN ansvarar för respektive konferens.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U630 (kd) yrkande 9 och 2000/01:U801 (m) kan besvaras.

Handel med kvinnor och barn

I motionerna 1999/2000:A804 yrkande 27 (kd) och 2000/01:U404 (c) yrkande 10 behandlas handeln med kvinnor och barn.

Utskottet kan konstatera att under 2000 antogs flera viktiga instrument för att förhindra handel med människor. Sverige deltog aktivt i dessa förhandlingar. I FN antogs ett tillägg till Konventionen om organiserad brottslighet, ett protokoll för att hindra, förbjuda och straffa handel med människor, särskilt gällande kvinnor och barn. Utskottet menar att det är särskilt välkommet att det nu finns en definition på människohandel, som kommer att underlätta

att definiera brott och vidta åtgärder mot de personer som begår brotten. Ett beslut om stärkande av insatser för att bekämpa människohandel antogs av OSSE:s ministerråds möte i november 2000. Statens primära ansvar betonas liksom nödvändigheten att angripa problemen på ett integrerat och samordnat sätt. Inom EU pågår ett arbete för att stärka brottsoffrens ställning. I detta arbete är barn utpekade som en särskilt viktig grupp och det är Sveriges ambition att under det svenska ordförandeskapet verka för att barnens utsatta situation särskilt uppmärksammas. För att förbättra flickors situation stöder Sida åtgärder i en rad länder som syftar till att öka andelen flickor som får tillgång till grundskoleutbildning. Sverige verkar också inom ramen för det internationella utvecklingssamarbetet för förbättrad information till flickor om sexuell och reproduktiv hälsa.

Utskottet har inhämtat att Sexualbrottskommittén i sitt betänkande kommer att föreslå att det införs särskilda bestämmelser om straffansvar för människohandel för sexuella ändamål och för handel med barn för sexuella ändamål. Dessa kommer att utformas i nära anslutning till en nyligen inom FN beslutad konvention om gränsöverskridande och organiserad brottslighet och ett tilläggsprotokoll om människohandel. Vid ett möte i Stockholm mellan EU:s justitie- och inrikesministrar enades man om att snabbt driva fram en samlad strategi mot människohandel. En sådan strategi skall innehålla såväl lagstiftningsåtgärder och polissamarbete, som finansiering av projekt mot kvinnohandel och samarbete med länder som inte är medlemmar i EU. Kandidatländerna kommer att bjudas in till en diskussion om åtgärder mot människohandel.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna *1999/2000:A804 (kd) yrkande 27* och *2000/01:U404 (c) yrkande 10* kan besvaras.

Barns och ungdomars rättigheter i det internationella arbetet

I motion *2000/01:U206 (fp) yrkande 18* behandlas barns och ungdomars rättigheter.

Utskottet konstaterar att Sverige fortsätter att arbeta aktivt med den strategi som antogs 1999 och som syftar till att genomföra barnkonventionen i alla dess delar. Viktiga inslag i detta arbete, utöver det nationella arbetet, är att verka för ett tydligt barnperspektiv i biståndsarbetet och annat internationellt solidaritetsarbete. Sedan 1996 finns ett barnnätverk inom Sida bestående av handläggare på de olika enheterna. Sida har även utarbetat ett positionspapper "Barnets rättigheter i bilateralt utvecklingssamarbete". I dag utgör barnets rätt ett viktigt element i både det bilaterala och det multilaterala samarbetet.

Som en av initiativtagarna till barntoppmötet fortsätter Sverige att spela en aktiv roll i förberedelsearbetet inför uppföljningen av barntoppmötet i september 2001. Prioriterade frågor i detta arbete är de fyra grundprinciperna i barnkonventionen.

Därmed anser utskottet att motion *2000/01:U206 (fp) yrkande 18* kan besvaras.

Utskottet konstatera vidare att Guatemala visserligen ratificerat FN:s barnkonvention men inte lyckats få den omsatt i landets inhemska lagar.

Det svenska biståndssamarbetet i Guatemala är inriktat på att stödja genomförandet av fredsavtalen, vilka undertecknades i december 1996. En stor del av det svenska biståndet kanaliseras genom UNDP och FN:s särskilda fredsmission Minugua och utgår från de prioriteringar som fastställs i fredsprocessen. I fredsavtalen uppmärksammas speciellt barnens situation och vikten av dessa frågor lyfts fram och att barnkonventionen kommer att genomsyra landets lagar.

Därmed anser utskottet att motion 2000/01:U209 (m) kan besvaras.

Skadligt barnarbete

Frågan om barnarbete tas upp i motionerna 1999/2000:U637 (s), 2000/01:U404 (c) yrkande 12 och 2000/01:U659 (s).

Utskottet kan konstatera att Sverige aktivt driver det internationella arbetet kring skadligt barnarbete. Barnarbetsfrågan uppmärksammas särskilt i den översyn av barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet som håller på att utarbetas. Frågan om utsatta barn ingår som ett mål från barntoppmötet 1990 och finns med i det svenska arbetet inför uppföljningen i FN:s generalförsamling 2001. Arbetet med ratificering av ILO-konventionen om de värsta formerna av barnarbete pågår. Vissa former av befintlig lagstiftning måste ändras innan en ratificering kan ske.

Enligt ILO finns det ca 250 miljoner barn i åldern 5–14 år som arbetar i Asien, Afrika och Latinamerika. Siffrorna inkluderar inte hushållsarbete i det egna hemmet, vilket gör att många flickors arbetsinsatser inte räknas in i statistiken. Majoriteten av världens barnarbetare – ca 70 % – finns inom jordbruket. De flesta av dem arbetar tillsammans med sina familjer på små familj jordbruk. Flickor som arbetar i hushållssektorn tillhör de barnarbetare som far mest illa. Många arbetar upp till 15 timmar per dag, ibland får de ingen lön utan endast mat och husrum, och misshandel och sexuella övergrepp är vanliga.

Utskottet konstaterar vidare att regeringen arbetar inom alla relevanta organisationer för konkreta förbättringar för de miljontals barn som utför för dem själva skadligt arbete. Sverige deltar aktivt både i det normativa arbetet och i operationella insatser mot skadligt barnarbete. Ett exempel är det internationella Barnarbetsprojektet som är ett samarbete mellan Världsbanken, ILO och Unicef. Programmets mål är att skapa insatser som anpassas efter varje lands behov. Sverige samfinansierar detta projekt med några stora biståndsorganisationer. Även svenska multinationella företag har i flera fall utarbetat och antagit en konkret politik mot skadligt barnarbete.

Därmed anser utskottet att motionerna 1999/2000:U637 (s), 2000/01:U404 (c) yrkande 12 och 2000/01:U659 (s) kan besvaras.

Avslutande synpunkter

Fokus vid barntoppmötet 1990 låg på frågor rörande bl.a. utbildning, hälsovård och sanitära frågor. I dagens problemspektrum, som i stor utsträckning avspeglas i ovan behandlande motioner, intar de mera renodlat sociala frågorna en mer framträdande plats. Enligt utskottets uppfattning vore det av värde om det internationella samfundet kunde bidra till att stärka barnets ställning också i dessa avseenden.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *barnsoldater och barn i väpnade konflikter*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U627, 1999/2000:U642, 2000/01:U404 yrkande 11, 2000/01:U635 yrkandena 8 och 9 samt 2000/01:Sf274 yrkande 19 besvarade med vad utskottet anfört,
2. beträffande *kommersiell sexuell exploatering av barn*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:So481 yrkandena 2 och 4 besvarad med vad utskottet anfört,
3. beträffande *barnfrågorna i de internationella organisationernas arbete*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U221 yrkandena 1, 2, 6, 10 samt 15–17 besvarad med vad utskottet anfört,
4. beträffande *barnfrågor i östsamarbetet och i Östersjösamarbetet*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U221 yrkandena 3 och 7, 2000/01:U509 yrkande 12 och 2000/01:U802 besvarade med vad utskottet anfört,
5. beträffande *barns rätt till föräldrar och skola*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U221 yrkandena 9 och 11 besvarad med vad utskottet anfört,
6. beträffande *barn i EU och i kandidatländerna*
att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U630 yrkande 9 och 2000/01:U801 besvarade med vad utskottet anfört,
7. beträffande *handel med kvinnor och barn*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:A804 yrkande 27 och 2000/01:U404 yrkande 10 besvarade med vad utskottet anfört,
8. beträffande *barns och ungdomars rättigheter i det internationella samarbetet*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U206 yrkande 18 besvarad med vad utskottet anfört,
9. beträffande *barns rättigheter i Guatemala*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U209 besvarad med vad utskottet anfört,

10. beträffande *skadligt barnarbete*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U637, 2000/01:U404
yrkande 12 samt 2000/01:U659 besvarade med vad utskottet anført.

Stockholm den 22 februari 2001

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Liselotte Wågö (m), Agneta Brendt (s), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), Eva Zetterberg (v) och Rosita Runegrund (kd).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Motionerna	2
Utskottet	4
Motionerna.....	8
Utskottets överväganden	12
Barnsoldater och barn i väpnade konflikter	12
Kommersiell sexuell exploatering av barn	13
Barnfrågorna i de internationella organisationernas arbete	15
Barnfrågor i östsamarbetet och i Östersjösamarbetet	16
Barns rätt till föräldrar och skola	17
Barn i EU och i kandidatländerna.....	18
Handel med kvinnor och barn.....	19
Barns och ungdomars rättigheter i det internationella arbetet ...	20
Skadligt barnarbete	21
Avslutande synpunkter	22
Hemställan	22